

ΑΠΟΨΗ

ΤΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ - ΙΩΑΝΝΗ Γ. ΚΟΥΤΝΑΤΖΗ*

Η ανάγκη για Συνταγματικό Δικαστήριο

Το καλοκαίρι του 2015 ήταν πυκνό σε συνταγματικές εξελίξεις. Για πρώτη φορά στη μεταπολιτευτική ελληνική συνταγματική ιστορία τέθηκε μια σειρά από ερωτήματα ερμηνείας και εφαρμογής του Συντάγματος, με καθοριστική σημασία για τις μετέπειτα πολιτικές εξελίξεις.

Από τη μια πλευρά, το δημοψήφισμα της 5ης Ιουλίου συζητήθηκε τόσο ως προς τη συνταγματική δυνατότητα δημοψηφίσματος για κρίσιμο εθνικό θέμα που έχει έντονες δημοσιονομικές διαστάσεις, όσο και ως προς το τεθέν ερώτημα, τον χρόνο και τις συνθήκες διενέργειάς του, ενόψει της συνταγματικής επιταγής ελεύθερης και ανόθευτης εκδίωξης της λαϊκής θέλησης. Μπορεί επίσης να αμφισβητηθεί κατά πόσον έγινε σεβαστός στη συνέχεια ο δεσμευτικός χαρακτήρας του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος, ως υπόδειξης της λαϊκής βούλησης.

Από την άλλη πλευρά, η υποβολή παραίτησης του πρόεδρου του ΣΥΡΙΖΑ από τη θέση του πρωθυπουργού οδήγησε σε άλλες συνταγματικές αμφισβητήσεις: Μπορούσε να παρακαμφθεί η διαδικασία των διερευνητικών εντολών και να ακολουθήσει απευθείας η διαβούλευση υπό τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας; Σε ποιον πολιτικό αρχηγό έπρεπε να αναθέσει την τρίτη εντολή ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, εφόσον είχε μόλις συγκροτηθεί νέα κοινοβουλευτική ομάδα, η οποία ήταν τρίτη σε κοινοβουλευτική δύναμη, δεν είχε όμως ακόμη ολοκληρώσει τις διαδικασίες ίδρυσης πολιτικού κόμματος και δεν συμμετείχε ως ξεχωριστό κόμμα στις τελευταίες βουλευτικές εκλογές; Είχε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας την υποχρέωση να συγκαλέσει σύσκεψη των πολιτικών αρχηγών, προκειμένου να διερευνηθεί τόσο η δυνατότητα σχηματισμού κυβέρνησης που να απολαμβάνει της εμπιστοσύνης της Βουλής, όσο και οικουμενικής εκλογικής κυβέρνησης, εφόσον τέσσερις πολιτικοί αρχηγοί αρνούσαν να προσέλθουν σε μια τέτοια σύσκεψη; Τέλος, η κάλυψη μόνο της θέσης της προέδρου του Αρείου Πάγου, μετά την αποχώρηση λόγω ορίου ηλικίας των προέδρων και των τριών ανωτάτων δικαστηρίων, οδήγησε σε συζητήσεις ως προς τη δυνατότητα ή μη του Προέδρου της Δημοκρατίας να επιλέξει ως υπηρεσιακό πρωθυπουργό τον αρχαιότερο αντιπρόεδρο ενός από τα δύο άλλα ανώτατα δικαστήρια.

Στην πράξη επικράτησε, σε ό,τι αφορά την πρώτη κατηγορία ερωτημάτων που σχετιζόνταν με το δημοψήφισμα της 5ης Ιουλίου, η συνταγματική ερμηνεία της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας από τη στιγμή μάλιστα που το Συμβούλιο της Επικρατείας, ακολουθώντας την πάγια νομολογία του, απέρριψε την αίτηση ακυρώσεως κατά του προεδρικού διατάγματος με το οποίο προκηρύχθηκε το δημοψήφισμα με το επιχείρημα ότι πρόκειται για κυβερνητική πράξη που εκφεύγει του ακυρωτικού ελέγχου. Αντίστοιχα, στη δεύτερη κατηγορία ερωτημάτων που σχετιζόνταν με την παραιτήση

Η Βουλή που προέκυψε από τις εκλογές της 20ής Σεπτεμβρίου θα κινήσει πιθανότατα και πάλι τη διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος και, μαζί με αυτή, τη συζήτηση για την ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου.

Η θέσπιση Συνταγματικού Δικαστηρίου δεν θα πρέπει να οδηγήσει σε διαιώνιση των σημερινών κενών προστασίας μέσω της απλής μετονομασίας του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου.

του πρωθυπουργού και τις σχετικές εξελίξεις επικράτησε η προσέγγιση του Προέδρου της Δημοκρατίας ως ρυθμιστή του πολιτεύματος. Με άλλα λόγια, υιοθετήθηκε αναγκαστικά μια πολιτική ερμηνεία του Συντάγματος με δύο χαρακτηριστικά: Πρώτον, την ερμηνεία του Συντάγματος από τη Βουλή, σύμφωνα με τη βούληση της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας, κάτι που άλλωστε επί σειρά ετών εμποδίζει την ακριβή τήρηση των συνταγματικών διατάξεων που διέπουν τη νομοθετική διαδικασία· δεύτερον, την ερμηνεία του Συντάγματος από τα άλλα κρατικά όργανα με έμφαση σε μια κυρίως γραμματική προσέγγιση που περιορισμένο βαθμό επιτρέπει τη λήψη υπόψη συστηματικών και τελεολογι-

κών προσεγγίσεων, για παράδειγμα ως προς τη δυνατότητα παράκαμψης των διερευνητικών εντολών ή επλογής του αρχαιότερου αντιπροέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου ως υπηρεσιακού πρωθυπουργού.

Η πληθώρα των ερμηνευτικών διχογνωμιών σε σχέση με τις συνταγματικές διατάξεις που άπτονται της οργάνωσης και λειτουργίας του κράτους δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί με ρητή επίλυση όλων των ζητημάτων στο κείμενο του Συντάγματος. Αυτός ο δρόμος επιχειρήθηκε να ακολουθηθεί στο παρελθόν, χωρίς όμως επιτυχία, καθώς δεν είναι δυνατόν να προβλεφθούν προκαταβολικά όλες οι περιπτώσεις που μπορεί να ανακύψουν στη συνταγματική πραγματικότητα. Οι πρόσφατες εξελίξεις αναδεικνύουν αντίθετα την ανάγκη δημοκρατικής ενός αξιόπιστου μηχανισμού ερμηνείας των οργανωτικών συνταγματικών διατάξεων στη βάση νομικών κριτηρίων. Προς αυτή την κατεύθυνση, η ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου, στο οποίο θα ανατεθεί η αρμοδιότητα επίλυσης των κυριότερων οργανωτικών συνταγματικών διαφορών, θα μπορούσε να αποτελέσει μια αποφασιστική εγγύηση τήρησης του Συντάγματος, ακολουθώντας το παράδειγμα ενός αυξανόμενου τα τελευταία χρόνια αριθμού αλλοδαπών

συνταγματικών τάξεων. Η Βουλή που προέκυψε από τις εκλογές της 20ής Σεπτεμβρίου θα κινήσει πιθανότατα και πάλι τη διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος και, μαζί με αυτή, τη συζήτηση για την ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου. Η συζήτηση αυτή θα πρέπει να έχει ως γνώμονα την ενίσχυση της συνταγματικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα, σε σχέση τόσο με την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων όσο όμως και με την οργάνωση και λειτουργία του κράτους. Η θέσπιση Συνταγματικού Δικαστηρίου δεν θα πρέπει ούτε να λειτουργήσει ως μηχανισμός περιορισμού της συνταγματικής προστασίας, όπως είχε επιχειρηθεί στο παρελθόν στη χώρα μας, ούτε να οδηγήσει σε διαιώνιση των σημερινών κενών προστασίας μέσω της απλής μετονομασίας του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου. Θα ήταν ευχής έργον να αξιοποιηθεί αυτή η ευκαιρία για την ενίσχυση της συνταγματικής δικαιοσύνης στη χώρα μας, όπως άλλωστε και γενικότερα για τον εκσυγχρονισμό του ισχύοντος Συντάγματος, στη βάση των διεθνών προτύπων και των αναγκών της κοινωνίας.

* Ο κ. Στυλιανός-Ιωάννης Γ. Κουτνατζής είναι λέκτορας Δημοσίου Δικαίου στη Νομική Σχολή του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης και δικηγόρος παρ' Αρείου Πάγου.